

Poznań, 30 sierpnia 2020

Dr hab. Beata Przybylska-Maszner, prof. UAM
Zakład Badań nad Integracją Europejską
Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

**Ocena osiągnięć naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych
dr Marcina Zaborowskiego
w związku z wnioskiem o nadanie stopnia doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce**

Zgodnie z wymogami zawartymi w art. 16 ust. 2 *Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach naukowych i tytule naukowym w zakresie sztuki* (Dz. U. 2017, poz. 1789) dokonując oceny dorobku naukowego dr Marcina Zaborowskiego, w tym cyklu publikacji pt. **Atlantycki Wymiar Polskiej Polityki Zagranicznej** zgłoszonej jako osiągnięcie habilitacyjne, przedstawię kolejno:

- charakterystykę sylwetki zawodowej Habilitanta;
- ocenę dorobku naukowego, w szczególności osiągnięcia naukowego, zawierając odniesienie do kwestii zgodności z kryteriami stawianymi w procedurze habilitacyjnej z uwzględnieniem takich kryteriów jak wybór problematyki badawczej, struktura pracy, język rozważań i stosowany aparat pojęciowy, prawidłowość określenia celu badawczego i sformułowania pytań badawczych oraz wykorzystania metod i technik badawczych, umiejętności wykorzystania materiałów źródłowych;
- charakterystykę i ocenę pozostałego dorobku naukowo-badawczego, współpracy ze środowiskami naukowymi w Polsce i zagranicą oraz udziału w życiu naukowym;
- ocenę zaangażowania organizacyjnego, doświadczenia dydaktycznego oraz działalności popularyzatorskiej Habilitanta.

Sylwetka zawodowa dr Marcina Zaborowskiego

W 1993 roku dr Marcin Zaborowski uzyskał tytuł magistra filologii polskiej. Habilitant wskazał w swoim autoreferacie, iż jego praca magisterska dotyczyła zagadnień związanych z historiografią w polskim dramacie XX wieku. Po ukończeniu

tych studiów, do roku 1995, kontynuował edukację w Krajowej Szkole Administracji Publicznej. Kolejny rok, korzystając ze stypendium Ministerstwa Spraw Zagranicznych Wielkiej Brytanii, studiował na Uniwersytecie w Birmingham w ramach programu podyplomowego w zakresie studiów międzynarodowych. Jego praca dyplomowa dotyczyła rozszerzenia Unii Europejskiej na wschód. W roku 1996 roku otrzymał stypendium doktoranckie Instytutu Studiów Niemieckich (Institute for German Studies) na tym samym Uniwersytecie. 13 grudnia 2001 roku uzyskał stopień doktora filozofii przyznany przez Uniwersytet w Birmingham. Jego praca doktorska nosiła tytuł „Europeizacja stosunków polsko-niemieckich”. Habilitant nie wskazał promotorów swoich prac.

W czasie przygotowywania pracy doktorskiej, w okresie 1999-2001 Habilitant pełnił funkcję wykładowcy w Centrum Studiów Rosyjskich i Wschodnioeuropejskich (CREES), a także w Instytucie Studiów Niemieckich na Uniwersytecie w Birmingham. W dokumentacji nie ma informacji o tematyce prowadzonych wykładów. Od końca 2001 roku do lutego 2005 roku był zatrudniony na Uniwersytecie Aston w Birmingham. W marcu 2005 roku zakończył pracę naukową, a rozpoczął podążać ścieżką kariery analityka w jednym z najbardziej znanych europejskich think tanków - Instytucie Studiów nad Bezpieczeństwem Unii Europejskiej (European Union Institute for Security Studies, EUISS) w Paryżu. W tej unijnej agencji zajmował się amerykańską polityką zagraniczną i stosunkami transatlantyckimi do czerwca 2010. W lipcu tego roku został mianowany dyrektorem Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych (PISM). Jego kadencja zakończyła się w lipcu 2015 r. W okresie, kiedy pełnił tę funkcję prowadził wykłady w Akademii Dyplomatycznej PISM. Do pracy naukowej powrócił dopiero pod koniec 2018 roku, kilka miesięcy przed złożeniem wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego, co nastąpiło 29 kwietnia 2019 r. Objął stanowisko wykładowcy na Uczelni Łazarskiego w Warszawie w Katedrze Badań nad Polityką Wydziału Ekonomii i Zarządzania. Ponadto, Habilitant wskazał, iż prowadzi zajęcia na Uniwersytecie Warszawskim. Nie określił jednak charakteru tych zajęć, a przede wszystkim okresu i trybu zatrudnienia na tej uczelni.

Oceniając całościowo dorobek naukowy Habilitanta nie sposób odnotować Jego predylekcji wynikających z doświadczeń nabytych w czasie studiów. Zadziwiać może rozpiętość tematyczna pracy magisterskiej i doktorskiej. Można przypuszczać, iż zainteresowanie dr Zaborowskiego problematyką związaną ze stosunkami międzynarodowymi dojrzało podczas studiów w KSAP i w miarę tworzenia pracy doktorskiej. W profilu naukowym Habilitanta widzimy konsekwentne przenoszenie pola zainteresowań z filozoficznego kontekstu w kierunku nauk o polityce. To przeprofilowanie zainteresowań zaowocowało w procesie kształtowania osobowości badacza skupionego na analizie procesów zachodzących w systemie międzynarodowym, w szczególności relacji bilateralnych państw i roli organizacji międzynarodowych w kształtowaniu złożonych stosunków transatlantyckich.

Należy wskazać, iż niezwykle dobrze zapowiadająca się kariera akademicka dr M. Zaborowskiego została przerwana. W okresie 2005-2018 nie był związany bezpośrednio z żadną jednostką uczelnianą. Prace (najczęściej ekspertyzy, a także materiały typu policy paper), które powstawały w tym okresie związane były z zatrudnieniem w istotnych centrach analitycznych: Instytucie Studiów nad Bezpieczeństwem Unii Europejskiej (2005-2010) oraz Polskim Instytucie Spraw Międzynarodowych (2010-2015). Warto nadmienić, iż Instytut Studiów nad Bezpieczeństwem to bardzo dobrze oceniana agencja, której zadaniem jest przygotowanie analiz i organizowanie forów dyskusyjnych pomocnych w kształtowaniu polityk UE. Realizując swoją misję, agencja działa również jako łącznik między ekspertami a podmiotami kształtującymi politykę europejską. PISM to jest jeden z bardziej znanych niezależnych ośrodków analiz w Europie Środkowej i Wschodniej, wspierający świat polityki, inicjujący publiczną debatę ekspercką oraz upowszechniający wiedzę o współczesnych stosunkach międzynarodowych. Praca w tych podmiotach zaowocowała nabyciem przez Habilitanta wiedzy eksperckiej, a także ogromnego doświadczenia w zakresie analizy danych i wysuwania prognoz w obrębie omawianych zagadnień. Warto zaznaczyć, iż Habilitant nie wskazał w sposób nie budzący wątpliwości, iż pełniąc obowiązki dyrektora PISM, prowadził zarówno działalność analityczną, jak i badawczo-naukową.

Ocena dorobku naukowego

Przedstawione do oceny osiągnięcie naukowe zatytułowane „Atlantycki Wymiar Polskiej Polityki Zagranicznej” to **cykl publikacji** w skład którego wchodzi:

- (1) (z Jiri Sedivy) *Old Europe, New Europe and Transatlantic Relations* (w:) Kerry Longhurst and Marcin Zaborowski (red.) *Old Europe, New Europe and the Transatlantic Security Agenda*, Routledge, London - New York 2005, s. 1-27 [udział autorów został określony w sposób następujący: M. Zaborowski 60%; Jiri Sedivy 40%];
- (2) (z Kerry Longhurst) *The New Atlanticist: Poland's Foreign and Security Policy Priorities*, Blackwell Publishing/Chatham House, London 2007, ss.113 [udział autorów został określony w sposób następujący: Kerry Longhurst 50 %, Marcin Zaborowski 50 %];
- (3) “*New Europe*” *between the United States and “Old Europe”* (w:) Geir Lundestad (red.), *Just Another Major Crisis? The United States and Europe Since 2000*, Oxford University Press, Oxford 2008, s. 118-136.
- (4) *Poland: NATO's Front Line State* (w:) John Andreas Olsen (red.) *Security in Northern Europe: Deterrence, Defence and Dialogue*, Royal United Services Institute for Defence and Security Studies, London 2018, s. 88-97.

Oceniając rangę wydawnictw, w których opublikowano cykl, należy stwierdzić, że wyniki badań Habilitanta zostały umieszczone w wydawnictwach o bardzo wysokim światowym znaczeniu naukowym, co w porównaniu do innych wniosków habilitacyjnych w dyscyplinie nauki o polityce jest niezwykle rzadkie. Zaskakujące jest jednak to, że Habilitant nie wskazał w cyklu żadnego artykułu opublikowanego w polskim lub zagranicznym, recenzowanym czasopiśmie naukowym. Oceniając deklarowany wkład Habilitanta w przygotowanie poszczególnych pozycji, zwraca uwagę fakt, iż dorobek Habilitanta stanowiący osiągnięcie naukowe to 168 stron, z czego 140 stron powstało we współautorstwie. W tych pracach nie da się wyodrębnić części stanowiących dzieło tylko jednego z Autorów, np. poprzez oznaczenie rozdziału, części pracy przygotowanej przez każdego z nich. Oceniając kolejne strony osiągnięcia Habilitanta recenzentka jest świadoma, iż w 50% (2), bądź 40 % (1) ocenia pracę drugiego Autora, który o stopień doktora habilitowanego w tej procedurze nie występuje. **Warto** podkreślić, iż Habilitant w sposób ogólny wyliczył udział procentowy wskazując na elementy zaangażowania każdego ze współautorów. W

przypadku monografii współautorskiej (2), w oświadczeniu Autorów zawarto informację, iż „wspólna praca autorów (wyrażona udziałem 50%/50%) polegała na przygotowaniu koncepcji tomu, opracowaniu szczegółowej treści, wyłonieniu odpowiedniego wydawcy, współpracy z nim, a także obejmowała badania, analizę, pisanie i współpracę z recenzentami”. Do artykułu współautorskiego (1) przygotowano podobnej treści oświadczenie wskazując, iż „wspólna praca autorów polegała na przygotowaniu koncepcji rozdziału, opracowaniu szczegółowej treści, dokonaniu niezbędnych poprawek tekstu”. Tu jednak wskazano dodatkowy indywidualny wkład pracy dr M. Zaborowskiego, który obejmował „badania i analizy przeprowadzone na potrzeby publikacji”. O ile w naukach ścisłych prace współautorskie, powstałe w zespołach badawczych, to codzienna praktyka popularyzacji wyników badań, o tyle w nauce o polityce przedstawienie do oceny głównego osiągnięcia, które w ponad 80% powstało we współautorstwie jest rzadkością. Recenzentka przyjmuje jednak, że zgodnie z wymogami ustawowymi tego typu prezentacja osiągnięcia jest dopuszczalna. W takim przypadku od recenzenta oczekuje się, że jest w stanie oddzielić i ocenić wyodrębniony udział naukowy Habilitanta od drugiego współautora, na podstawie dołączonych oświadczeń i deklaracji. W tym przypadku było to bardzo trudne. Niezależnie jednak od własnych opinii co do wymogów jakie powinny być spełnione w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego należy przy istniejących wątpliwościach interpretacyjnych przyjąć wykładnię dla Habilitanta korzystniejszą.

Przechodząc do oceny merytorycznej całości osiągnięcia, to co już na wstępie budzi wątpliwości to nadany temu cyklowi tytuł. Można uznać go za zbyt ogólny w stosunku do zawartości merytorycznej wybranego zbioru prac. W przypadku tej formy osiągnięcia naukowego wymaga się (wg wytycznych CK), by „jego tytuł formułować tak, jakby to był tytuł rozprawy habilitacyjnej”. Rozprawa zaś ma stanowić rozwiązanie określonego problemu naukowego. Analizując zawartość cyklu należy podkreślić, iż trzy prace go stanowiące zostały wydane w okresie 2005-2008. Przez następne 10 lat nie powstał, żaden element cyklu, a ostatni dziesięciostronnicowy artykuł opublikowano w roku 2018. W przypadku jednotematycznego cyklu publikacji nie można oczekiwać, aby wszystkie elementy osiągnięcia były aktualne,

często będzie to wręcz niemożliwe, skoro poszczególne publikacje będą przypadły na różny czas. W tym jednak przypadku widoczna jest, wpływająca na ocenę całości, dysproporcja. Z uwagi na fakt, iż znacząca część przedłożonego cyklu powstała ponad dekadę przed przygotowaniem ostatniego tekstu i złożeniem wniosku o rozpoczęcie postępowania, trudno uznać go za przedsięwzięcie wcześniej zaplanowane, a co się z tym wiąże spójne tematycznie i metodologicznie. Warto dodać, iż ostatni artykuł nie odwołuje się bezpośrednio do większości kwestii omawianych we wcześniejszych pracach. Trzeba również wspomnieć, iż zapis z wielkich liter poszczególnych członów nazwy cyklu 'Atlantycki Wymiar Polskiej Polityki Zagranicznej' jest niegodny z wytycznymi Rady Języka Polskiego. Tylko pierwszy wyraz w tytułach dzieł literackich i naukowych piszemy wielką literą, a pozostałe wyrazy małymi literami.

Ponadto, widoczny jest brak spójności w prezentacji omawianych zagadnień w poszczególnych częściach cyklu. Można uznać, iż każda z prac stanowi odrębne dzieło. To także potwierdza Autoreferat, w którym Habilitant omawia każdy z elementów cyklu, nie nadając całości istotnych, wyodrębnionych cech wspólnych zarówno w warstwie metodologicznej, jak i merytorycznej. Recenzentka zgadza się, ze stwierdzeniem, iż istnienie cyklu nie oznacza, że poszczególne publikacje, zebrane w jedną całość, tworzyć mogłyby dzieło o charakterze monograficznym, i to bez konieczności dokonywania istotnych przeróbek, bądź modyfikacji tekstu. Jednakże wykazanie istnienia cyklu w przewodzie habilitacyjnym nie może oznaczać, iż recenzent ma wykonać pracę koncepcyjną, której efektem będzie takie połączenie publikacji, aby mogły one dopiero być uznane za cykl i to pod warunkiem, iż publikacje będą w części lub całości, zmodyfikowane treściowo lub uzupełnione. Takie zadanie powierza się Habilitantowi, który chociażby w Autoreferacie mógłby uzasadnić wybór tekstów, spleć je w całość nadając odpowiedni kształt warstwie teoretycznej całości, przede wszystkim przyjmując i wskazując założenia w oparciu o wspólne dla cyklu cele, hipotezy badawcze, zakres czasowy bądź/i przedmiotowy badań, pytania badawcze, a nade wszystko spójne instrumentarium metodologiczne. To pozwoliłoby Habilitantowi uzupełnić luki, skorygować wnioski płynące z badań, które po dekadzie mogą wymagać aktualizacji, a przede wszystkim jasno wyeksponować najważniejsze efekty badań, które Komisja mogłaby uznać za cenny i

istotny wkład w rozwój dyscypliny. W ocenie recenzentki z tego zadania Habilitant się nie wywiązał, a wskazane powyżej zaniedbania negatywnie wpływają na ocenę tak przygotowanego i przedstawionego do oceny cyklu publikacji.

Mając na względzie przesłanki uzasadniające podjęcie tematu badawczego, stwierdzam, że tematyka cyklu jest istotna dla dalszego rozwoju nauk o polityce. Warto podkreślić, iż podjęty problem badawczy dotyczący zmiennych wpływających na określony w pracy atlantycki wymiar polskiej polityki zagranicznej jest wartościowy pod względem poznawczym i istotny dla praktyki współpracy międzynarodowej, a przynajmniej wiedzy o tym zagadnieniu w Polsce. Problematyka pracy należy do ważnych obszarów badań, bowiem 'ukierunkowanie relacji', „uwarunkowania współpracy międzynarodowej państwa”, „kultura strategiczna warunkująca kształtowanie priorytetów politycznych” to kluczowe wyzwania współczesnego świata dyplomacji. Dodać należy, iż w kontekście przełomowych zmian środowiska międzynarodowego, w pierwszych dwóch dekadach XXI wieku, waga badań nad tą problematyką stale wzrasta. Autor recenzowanego cyklu dokonał zatem trafnego wyboru obszaru badawczego i skoncentrował swoje badania na trudnej, a co ważne niezwykle aktualnej problematyce dla teorii w dyscyplinie nauki o polityce. Taki dobór przedmiotowy wymagał jednak precyzyjnego doprecyzowania założeń teoretycznych, co dokonane już nie zostało. W ocenie recenzentki, Habilitant w małym zakresie skupiał się na niwie teoretycznej, ale jego prace zawierają szereg wniosków, w tym głównie prognoz, które mogły, a niektóre nadal mogą, znaleźć zastosowanie w aspekcie praktycznym. Nie budzi wątpliwości fakt, iż kompleksowość podjętych badań, w odniesieniu do tak obszernego, zarysowanego w tytule, przedmiotu badań, zwłaszcza, że Autor nie określił ich zakresu czasowego, wymagała połączenia analizy różnych skal odniesienia do omawianych kwestii. Autor tylko w części temu zadaniu podołał.

Odnosząc się do całości cyklu, nie sposób także pominąć kwestii doboru źródeł. Autor, w prezentowanych w cyklu publikacjach, pominął konieczny aspekt kompleksowego zestawienia, czy naukowej konfrontacji swoich założeń z badaniami prowadzonymi przez innych Autorów. Ten bardzo wybiórczy sposób przedstawienia

dotychczasowych badań prowadzonych w środowisku polskim i zagranicznym jest jednym z ważnych mankamentów przygotowanego cyklu.

Analiza cytowań prac będących elementami głównego osiągnięcia i dodatkowych publikacji przeprowadzona w oparciu o program 'Publish and Perish' i Google Scholar daje wynik ponad przeciętną w postępowaniach habilitacyjnych. Jego prace zacytowano ponad 750 razy. Indeks Hirscha Habilitanta wynosi 16 (stan na 16.08.2020). Cytowania dla osiągnięcia wyglądają następująco:

- (1) (z Jiri Sedivy) *Old Europe, New Europe and Transatlantic Relations* (w:) Kerry Longhurst and Marcin Zaborowski (red.) *Old Europe, New Europe and the Transatlantic Security Agenda*, Routledge, London - New York 2005, cytowania: 50.
- (2) (with Kerry Longhurst) *The New Atlanticist: Poland's Foreign and Security Policy Priorities*, Blackwell Publishing/Chatham House, London 2007, cytowania: 66.
- (3) "New Europe" between the United States and "Old Europe" (w:) Geir Lundestad (red.), *Just Another Major Crisis? The United States and Europe Since 2000*, Oxford University Press, Oxford 2008, cytowania: 2 (PP), Google Scholar jej nie wykazuje.
- (4) *Poland: NATO's Front Line State* (w:) John Andreas Olsen (red.) *Security in Northern Europe: Deterrence, Defence and Dialogue*, Royal United Services Institute for Defence and Security Studies, London 2018, cytowania: 2 (PP), 1 (GS).

Najczęściej cytowaną publikacją dr M. Zaborowskiego jest współautorski artykuł z roku 2003, opublikowany w „International Affairs”, zatytułowany *America's protégé in the east? The emergence of Poland as a regional leader* (cytowania: 88). Trudno zrozumieć dlaczego ta praca nie jest w cyklu. Trzecią najczęściej cytowaną pracą Autora jest praca „Germany, Poland and Europe: Conflict-Co-operation and Europeanisation” wydana w roku 2004 przez Manchester University Press (cytowania: 59)

Przechodząc do oceny merytorycznej zawartości poszczególnych elementów osiągnięcia, pierwszy w cyklu współautorski artykuł zatytułowany „*Old Europe, New Europe and Transatlantic Relations*” ukazał się w roku 2005 we współredagowanej przez Habilitanta (razem z Kerry Longhurst z Uniwersytetu w Birmingham) pracy

zbiorowej opublikowanej w wydawnictwie Routledge. Rozdział ten jest wprowadzeniem do całego tomu zatytułowanego „Old Europe, New Europe and the Transatlantic Security Agenda”. Ta praca zbiorowa jest efektem realizacji projektu finansowanego przez German Marschall Fund. Współautorem tekstu jest Jiří Šedivý (40% udziału w powstaniu tekstu), były dyrektor Instytutu Stosunków Międzynarodowych w Pradze. Celem, którzy postawili sobie Autorzy tego artykułu jest „nakreślenie ogólnego obrazu stosunków transatlantyckich przed i po zakończeniu zimnej wojny” (*outlining the big picture of transatlantic relation before and after the end of the cold war*). W tekście omówione zostały przede wszystkim europejskie podziały polityczne w kontekście ostrej polaryzacji stanowisk państw, która pojawiła się wobec polityki USA po wydarzeniach roku 2003. Rozłam społeczności atlantyckiej i nowe, dużo mocniejsze podziały w UE to kanwa opowieści Autora, na tle której zarysowana została analiza koncepcji tzw. starej i nowej Europy. Perspektywą teoretyczną przyjętą przez Autorów jest koncepcja tzw. kultury strategicznej (*strategic culture*, s. 4-7). Autorzy próbują przybliżyć to pojęcie na bazie prezentacji stanu stosunków transatlantyckich po wojnie w Iraku, podczas których Polska, a także, choć w mniejszym stopniu, pozostałe państwa Europy Środkowej opowiedziały się po stronie Stanów Zjednoczonych. Odwołując się częstokroć do książki Roberta Kagana, J. Sedivy i M. Zaborowski przyjęli ramy koncepcyjne opierając się tylko na definicji zaproponowanej przez K. Longhurst. To bardzo wąskie podejście powinno być poszerzone chociażby o odwołanie do tekstu Colin S. Gray - (1999) ‘Strategic Culture as Context: The First Generation of Theory Strikes Back’, „International Affairs”, vol. 25, no. 1, pp. 49–69; C.O. Meyer – (2005) ‘Convergence towards a European Strategic Culture? A Constructivist Framework for Explaining Changing Norms’, “European Journal of International Affairs”, bądź tekstów w pracy pod redakcją J. Glenn, D. Howlett, S. Poore (2004) ‘Neorealism Versus Strategic Culture’, Ashgate, pp. 192. Kerry Longhurst swoje rozważania osadza na gruncie neorealizmu, zaś Autorzy omawianego tekstu nie wskazują dominant teoretycznych, na gruncie których to, przeprowadzają wywód naukowy i tworzą wnioski. Choć Autorzy, na stronie 6, przyznają, iż tworzyli tekst „without an ambition to develop a „novel” analytical framework” należy uznać za błędne nie wprowadzenie chociażby zarysu

prezentacji dotychczasowego teoretycznego dorobku naukowego w zakresie omawianych zagadnień. Trudne do zrozumienia jest to, że w tym, jak i kolejnych elementach osiągnięcia brak odniesienia koncepcji kultury strategicznej do konstruktywizmu, bardzo dynamicznie rozwijającego się od końca lat 80 XX w. Dziwi to, gdyż właśnie konstruktywizm nawiązuje do tak podkreślanych przez Habilitanta pojęć jak tożsamość, czy postawy i symbole jako dobra niematerialne. Za najciekawszą część tego tekstu uznać należy rozważania zawarte w sekcji zatytułowanej 'The emergence and crisis of the western alliance'. Autorzy sprawnie i z dużą analityczną swadą przedstawiają kontekst historyczny relacji transatlantyckich wskazując na główne determinanty określające ich rozwój. W kolejnych sekcjach tego tekstu wskazano na kluczowe w przebiegu wydarzeń punkty sporne kształtujące wzajemne relacje. Przedstawiono wypowiedzi polityków i ich kontekst. To, głównie historyczne i kulturowe tło, odzwierciedlone w debacie politycznej stało się podstawą podziału w uznaniu amerykańskiego przywództwa (s. 26). Warte zauważenia jest to, że w tekście Autoreferatu wprowadzony zostaje drugi termin *kultury bezpieczeństwa*. Autor twierdzi, iż jego prace „łączy wspólne podejście koncepcyjne. Źródłem polskiego atlantycyzmu jest zakorzenione tego zjawiska w *kulturze bezpieczeństwa* (cytat z Autoreferatu doktora M. Zaborowskiego, s. 3)”. Powołuje się również na Keitha Krause, który uznał kulturę bezpieczeństwa za „trwałe i powszechnie podzielane przekonania, postawy i symbole, które informują, w jaki sposób interesy i wartości państwa, w odniesieniu do bezpieczeństwa i pokoju, są postrzegane i artykułowane”. Autor jednak, w żadnej ze swoich prac, jak i w Autoreferacie, nie zestawia tych dwóch pojęć 'kultury bezpieczeństwa' i 'kultury strategicznej'. Zadziwiające jest to, że Habilitant wskazując w Autoreferacie pracę kanadyjskiego politologa K. Krause jako podstawową, na której oparł swoje rozważania, w żadnym z elementów przedstawionego osiągnięcia nie odwołał się do pracy tego Autora z roku 1998, gdzie zawarto kluczowe rozważania definicyjne. Każdy, zwłaszcza krótki tekst pozostawia pewien niedosyt. Za mankament można uznać małe rozwinięcie zagadnienia 'poczucia rosyjskiego zagrożenia', mającego fundamentalne znaczenie dla Europy Środkowej. Ponadto, Autorzy słusznie, choć nie podpierając tego poszerzoną argumentacją, wskazali na mechanizm równoważenia mocarstwa bliższego poprzez

swoiste 'bandwagoning' w stosunku do mocarstwa dalszego (s.20). Ta gra państw Europy Środkowej i Wschodniej wobec Niemiec, za czasów Schroedera, i Francji za czasów Chiraca, powinna zostać mocniej zaakcentowana. W części wniosków, Autorzy uznali, że podziały w Europie (na osi - nowe i stare państwa Europy) w zakresie reakcji na politykę USA mają swoje korzenie także w niematerialnych czynnikach, takich jak tożsamość mieszkańców danego państwa ugruntowana na niwie historycznej i kulturowej. Należy uznać, iż wybór tego odnośnika do tworzenia uzasadnienia wniosków jest prawidłowy. Podsumowując, struktura tekstu jest spójna i nawiązuje do opisu celów określonych we wstępie. Konstrukcja przyjętego wnioskowania wynika z wcześniej przeprowadzonego wywodu. Nie wskazano w sposób nie budzący wątpliwości głównej hipotezy badawczej, ale wynika ona z tekstu i opiera się na założeniu bazowych: tożsamość państw warunkuje reakcję na politykę USA. Nie zdefiniowano metod badawczych, a także nie zawarto szczegółowego opisu ich zastosowania. Brak informacji o metodach pozyskiwania i analizy danych. Wydaje się konieczne wspomnieć chociażby o zastosowanym studium przypadku dla porównania stanowisk państw. Nie określono wiodącego podejścia teoretycznego. Zebrane źródła powinny być znacząco poszerzone. Te braki mogą wynikać z faktu, iż omawiany tekst ma, w założeniu redaktorów całego tomu, charakter wprowadzenia do zaprezentowanych w dalszej części, przez innych Autorów, wyników badań naukowych. Nie w pełni spełnia on jednak kryteria doskonale przygotowanego tekstu naukowego, który jako element osiągnięcia można uznać za wnoszący istotny wkład w rozwój badań.

Odnosząc się do umieszczenia go jako pierwszego w cyklu dotyczącym atlantyckiego wymiaru polskiej polityki zagranicznej, warto podkreślić, iż ten tekst nie skupia się bezpośrednio i wyłącznie na polskiej polityce zagranicznej. Powyżej określone cele dotyczą szerszej perspektywy, w której umieszcza się polski wątek na tle stanowiska grupy państw tzw. nowej Europy". Warte uwagi jest również to, że omawiany artykuł powieliła w dużym stopniu tezy zawarte w artykule rok wcześniej opublikowanym w „European Security” (wskazany w wykazie dodatkowych osiągnięć - K. Longhurst, M. Zaborowski (2004), *The Future of European Security*, „European Security”, vol. 13/4, pp. 381-391).

Zaprezentowana do oceny monografia „*The New Atlanticist: Poland's Foreign and Security Policy Priorities*” (113 stron), jest najważniejszą i najciekawszą z przedstawionych prac. Instytucjonalne i finansowe wsparcie tej publikacji było gwarantowane przez Centrum Stosunków Międzynarodowych. Monografia została wydana w serii Chatham House Paper (the Royal Institute of International Affairs) w Londynie w roku 2007. W okresie kolejnych 12 lat badania na ten temat były kontynuowane, a sytuacja międzynarodowa uległa diametralnej zmianie. W tym świetle, niektóre fragmenty monografii zdezaktualizowały się, a wnioski dotyczące perspektyw, skonfrontowane z dzisiejszym stanem, mogą być uznane za nieadekwatne do obecnego rozumienia kontekstu politycznego relacji europejskich. W odróżnieniu do wcześniej omawianego artykułu, monografia w pełni mieści się w zakresie tematyki cyklu, koncentrując się tylko na zagadnieniu polskich priorytetów polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Praca zawiera krótki wstęp i pięć rozdziałów, co uzupełnia wykaz skrótów i indeks. W poszczególnych częściach pracy zaprezentowano: podstawowe terminy związane z kulturą polskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa w kontekście historycznym, na tle doświadczeń kształtowania idei politycznych od czasów II RP do roku 2005 (rozdział 1), ‘atlantycyzm’ (atlanticism) jako strategiczną orientację polskiej polityki bezpieczeństwa po roku 1989, w tym przebieg procesu integracji Polski ze strukturami euroatlantyckimi (rozdział 2); polski punkt widzenia na kształtowanie ról UE na arenie międzynarodowej (rozdział 3), politykę wschodnią traktowaną jako polską „specjalność”, w zarysie określając rolę Polski w relacjach z Ukrainą, Białorusią, Rosją (rozdział 4); stanowisko Polski wobec dalszego rozwoju poszerzonej UE (rozdział 5). Każdy z rozdziałów zawiera krótkie podsumowanie zbierające wnioski cząstkowe. To dobry zabieg pozwalający na bieżąco analizować wyniki badań. Podobnie jak we wcześniejszym tekście Autorzy błędnie uznają zbieżność, a wręcz zamienną, terminu kultury bezpieczeństwa (*security culture*) z kulturą strategiczną (*strategic culture*). To do tej drugiej kategorii odnosi się ‘znacząca’ (czyli 3 z 4 publikacji) część źródeł, gdy Autor prowadzi rozważania o kulturze bezpieczeństwa (patrz przypis 4, s. 97). Ten terminologiczny galimatias, odnosząc to także do powielonych nieprecyzyjności związanych z opisem tej monografii w Autoreferacie

(takich jak: „repertuar celów”; „zasada, że historia Polski, a w szczególności jej podstawowe kwestie dotyczące tożsamości, suwerenności i geopolityki pozostają żywe”; „namacalne wpływy na współczesną politykę i perspektywy”; „do pewnego stopnia podobna logika dotyczy innych krajów”), negatywnie wpływa na ocenę warstwy pojęciowej tej pracy. Opis aspektów teoretycznych, zarysu koncepcyjnego, sprowadza się do jednego akapitu w tekście głównym i do wspomnianego powyżej przypisu. Hipotezy nie są wyodrębnione, ale pośrednio wynikają z treści wprowadzenia, choć trudno przypisać im walor dużej oryginalności. Autorzy wskazują na dwie przeciwstawne sobie opcje - koncepcje w odniesieniu do polskiej kultury strategicznej. Te historyczne konotacje bazują na różnicach w podejściu Józefa Piłsudskiego i Romana Dmowskiego do uznania podstaw państwowości, a także kształtu stosunków międzynarodowych. Te odwołania są znane w literaturze politologicznej po 1989 r., choć wcześniej nie były zestawiane z konceptem kultury strategicznej. Oceniając bazę metodologiczną należy podkreślić, iż Autorzy nie określili stosowanych metod badawczych, w szczególności nie wskazali jak pozyskiwali i analizowali pozyskane źródła. Nie omówili doboru i kryterium analizy w zastosowanym w rozdziale 3, 4, 5 studium przypadku. Bibliografia przedstawiona w pracy jest właściwie wyselekcjonowana dla podjętego tematu, ale nie można uznać jej za obszerną i różnorodną. Brakuje w niej starannie dobranej bazy dokumentacji źródłowej. Świadczy to o wybiórczym zapoznaniu się z materiałem dotyczącym analizowanej problematyki. Budzi również duży niedosyt dobór polskojęzycznych materiałów. Wskazane przez Autorów polskie źródła to opracowania naukowe Centrum Studiów Międzynarodowych i PISM. Brakuje opracowań wielu polskich politologów analizujących polską politykę zagraniczną w kontekście przemian stosunków międzynarodowych. Autorzy korzystali także z wywiadów z politykami zamieszczonymi w prasie. We wstępie zabrakło klasycznego odniesienia do przeglądu literatury i wykazania w jakim stopniu praca wypełnia braki opracowań badawczych. Narracja Autorów jest poprowadzona prawidłowo. W kolejnych rozdziałach, w sposób rzetelny i kompetentny, a co najważniejsze prawidłowo akcentując najważniejsze uwarunkowania, przedstawiają wybrane elementy omawianych zagadnień badawczych. Odnosząc to do treści monografii, należy stwierdzić, iż opiniowana praca

została napisana językiem naukowym, choć zdarzają się zapożyczenia publicystyczne. Przedstawione w niej wnioski formułowane są najczęściej w sposób precyzyjny i adekwatny do toku prowadzonych badań. Pomijając powyżej analizowany przypadek, właściwie stosowana jest siatka kategorii nauki o stosunkach międzynarodowych. Pojawiają się nieliczne uproszczenia (rozdział 3 i 4), co może wynikać z faktu, iż Autorzy ograniczyli omawianie kontekstu wydarzeń na rzecz precyzowania wniosków potwierdzających z góry ustalone założenia. Z pewnością kilka wniosków zawartych w pracy może spotkać się z krytyką. Warto jednak przypomnieć, że przedstawione w pracy poglądy Autorów dotyczą sytuacji Polski trzy lata po wejściu do UE i nie można ich zestawiać z wiedzą, którą nabyliśmy przez kolejne lata doświadczeń obecności w tej organizacji. Unia Europejska, po przyjęciu traktatu lizbońskiego, przekształciła się i stworzyła nowe podwaliny dla współpracy w obszarze polityki zagranicznej. Warto aby Habilitant nie zaniechał zajmowania się tym tematem w przyszłej pracy badawczej, gdyż kontynuacja rozpoczętych rozważań, ze skupieniem się wydarzeniach w latach 2009-2019, byłaby bardzo oczekiwana. Za najcenniejszy efekt pracy Autorów uznać można objaśnianie, w kontekście historycznych korzeni podziałów na polskiej scenie politycznej, ram kreowania polskich priorytetów polityki zagranicznej na arenie międzynarodowej w prezentowanym okresie. To zostało umiejętnie skomponowane z dobranym katalogiem analizowanych wydarzeń na polskiej scenie politycznej. Końcowe konkluzje pracy są w sposób właściwy uporządkowane i wyeksponowane w tekście. Splatają się one z wartką narracją zaprezentowaną w poprzednich rozdziałach. Można uznać, że Autorzy ich tytułaturą (m.in. ucieczka z geopolitycznej pułapki, żywiołowość przeszłości, pytanie o rozmiar) zbliżają się do publicystyki, ale wzbudzają zainteresowanie czytelników. Duża część wniosków, zwłaszcza ta napawająca swoistym optymizmem poznawczym, nie ma już waloru aktualności. Uznanie roli Polski jako pomostu w relacjach z państwami wschodniej Europy, czy uznanie, że „debata Piłsudskiego i Dmowskiego nadal ma wpływ na polską politykę zagraniczną, a nie tylko często historycznie obciążoną retorykę elit politycznych” w dzisiejszych realiach politycznych wymagałoby gruntownej rewizji. Warto zauważyć, iż Autorzy nie podkreślili w pracy, iż analiza zagadnienia kultury strategicznej, pokazuje także, że temat ten pozostaje przedmiotem naukowych kontrowersji. Trzeba

przysłać, iż Autorzy przyjmując własne stanowisko w małym stopniu dostrzegali odmienne perspektywy i narracje, co w wielu przypadkach mogłoby prowadzić do cennej polemiki. Niewątpliwie zapamiętane, budzące zastanowienie i nakłaniające do takowej polemiki mogłyby być chociażby zastosowane w pracy sformułowania 'kulturowej wyjątkowości' (cultural exceptionalism, s. 92) i 'wschodniej specjalizacji' (Poland's Eastern specialism, s. 93). Ogromnym wyzwaniem byłoby stworzenie podwalin do analizy wspomnianej w Autoreferacie (s.4), ale nie rozwiniętej w pracy, „pamięci zbiorowej w formułowaniu polityki bezpieczeństwa narodowego”. Końcowe ustalenia dotyczące stanu polskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa na początku XXI wieku i przyszłych kierunków rozwoju tej polityki (s. 94-96) są cennym zbiorem wniosków, ale trudno je uznać za znaczący, osobisty wkład Habilitanta do wiedzy w obszarze zakreślonym tematyką monografii. Baza źródłowa pracy, biorąc pod uwagę ilość stron opracowania i szerokie pole zagadnienia badawczego, jest niepełna. Należy uznać, iż przedstawiona do oceny monografia zawiera wiele cennych uwag rangi eksperckiej, wynikających z pewnością z dużego doświadczenia pracy analitycznej Habilitanta, ale nie są one wynikiem w pełni prawidłowo prowadzonych analiz naukowych. Trudno jednoznacznie i kategorycznie, bazując na przedstawionym wywodzie, potwierdzić niektóre z wniosków, co skłonić powinno Autorów do zachowania pewnej ostrożności w ferowaniu jednoznacznych opinii.

Trzeci element cyklu to artykuł Habilitanta zatytułowany „*New Europe between the United States and Old Europe*” (18 stron). Został on wydany w pracy zbiorowej „*Just Another Major Crisis? The United States and Europe Since 2000*” przygotowanej pod redakcją norweskiego historyka, który do 2014 roku pełnił funkcję dyrektora Norweskiego Instytutu Nobla, Geira Lundestada. Praca została opublikowana w dobrze znanym i uznanym w środowisku naukowym wydawnictwie Oxford University Press w roku 2008. Habilitant opublikował swój artykuł w doborowym towarzystwie ekspertów do spraw międzynarodowych. W tym tekście Autor postawił przed sobą karkołomne wyzwanie „interpretacji atlantycyzmu Europy Środkowej poprzez pryzmat historycznych percepcji”. Percepcja środowiska międzynarodowego traktowana jako postrzeganie uczestników stosunków międzynarodowych to zagadnienie, które było przedmiotem analiz w polskiej literaturze, między innymi w

pracach E. Cziomera, czy R. Zięby. Tradycja historyczna splata się z kulturą polityczną, dominującą ideologią, przekonaniami, a także świadomością polityczną przy próbie racjonalnej oceny rzeczywistego położenia międzynarodowego w kontekście kształtowania priorytetów polityki zagranicznej. Bardzo ważnym aspektem jest racjonalność podejmowanych decyzji co może być utrudnione, gdy skłonność do ulegania emocjom prowadzi do utrwalenia się poglądów, a niekiedy uprzedzeń politycznych. Wskazując na powyższe, wybrany obszar jawi się jako pole wielu możliwych ważnych spostrzeżeń badawczych. Lektura artykułu jednak nieco rozczarowuje i pozostawia niedosyt. Ten pierwszy w cyklu, przygotowany samodzielnie, rozdział nawiązuje treścią do pierwszego z omawianych tekstów, który dotyczył podziału na tzw. nową i starą Europą po roku 2003. Fragmenty tych dwóch tekstów są z sobą tożsame, ale brak informacji o stosownych zapożyczeniach Autora z własnego dorobku. Dr Zaborowski poddał analizie rosnącą różnorodność w „Nowej Europie”. Chociaż początkowo sądzono, że państwa Europy Środkowej i Wschodniej chciały nawiązać silne stosunki ze Stanami Zjednoczonymi rozwój sytuacji wewnętrznej w tych państwach stopniowo przyczynił się do dywersyfikacji stanowisk. Zdaniem Autora, Polska, jak dotąd największe państwo regionu, oraz państwa bałtyckie nadal podkreślają kluczowe znaczenie amerykańskiej gwarancji bezpieczeństwa, szczególnie w kontekście rosnącej pozycji Rosji. Mieszkańcy Europy Południowo-Wschodniej, przede wszystkim Węgry, Słowacja i Słowenia akcentują swoją nową orientację europejską. Rozdział kończy się stwierdzeniem, że „Ameryka miała ogromny kapitał zaufania w regionie, ale znaczna jego część została zmarnowana w Iraku”. W pracy znajduje się cenne omówienie rosnącego zainteresowania państw europejską polityką bezpieczeństwa i obrony, a także identyfikacja dalszego wzrostu rozbieżności między państwami Europy Środkowej i ocena sporów między nimi. Autor wskazuje na Polskę i państwa bałtyckie jako na te najmocniej warunkujące swoją politykę obawą przed działaniami Rosji i poszukujące ochrony przed tym zagrożeniem w zbliżeniu z atlantyckim partnerem. Szereg końcowych wniosków w tym tekście jest trafnych, na czas powstawania tekstu, ale także obecnie, choć nie są one wynikiem prowadzonego wywodu naukowego, a bardziej eksperckimi uwagami Autora. W artykule, podobnie jak we wcześniejszych

tekstach, brak odniesienia do przyjętej perspektywy teoretycznej. Swoistym novum jest to, że Autor wprowadza obok koncepcji kultury strategicznej pojęcie 'percepcji', choć powinno ono zostać bardziej rozwinięte (patrz powyższe uwagi) biorąc pod uwagę tok wypowiedzi. Brak jasno zadanych pytań badawczych. Tekst nie zawiera bezpośrednio określonych hipotez, ale pośrednio da się je wywnioskować z treści wprowadzenia. Przegląd literatury pozostawia wiele do życzenia. Artykuł bazuje na tekstach głównie w języku angielskim. Większość źródeł stanowią analizy think tanków, jak i informacje pochodzące ze stron internetowych instytucji, a także materiały publicystyczne i wywiady prasowe. Trudno wskazać w jaki stopniu w stosunku do istniejących badań ten tekst jest istotnym wkładem do nauki i rozwoju badań w dziedzinie nauki o polityce. Ostatni artykuł Habilitanta to „**Poland: NATO's Front Line State**” (10 stron). Ukazał się on w pracy zbiorowej opublikowanej przez brytyjski think tank Royal United Services Institute for Defence and Security Studies w roku 2018. Praca była przygotowana pod redakcją dyrektora w norweskim Ministerstwie Obrony, pułkownika w Royal Norwegian Air, doktora Johna Andreasa Olsena. Artykuł aktualizuje wcześniejsze rozważania dotyczące kształtu polskiej polityki wobec Stanów Zjednoczonych, NATO i Unii Europejskiej, w kontekście wewnętrznych zmian zachodzących w tych podmiotach, a także wobec wyzwań, m.in. rosyjskiej inwazji na Ukrainę w 2014 r. Tezy w nim zawarte mają charakter oryginalności. Na dziesięciu stronach trudno odnieść się do wszystkich wątków związanych ze stosunkiem Polski do europejskich inicjatyw w zakresie integracji wojskowej. Autor przedstawia je wybiórczo nie określając przyjętej typologii prezentacji. Budzi pewne zastrzeżenia część poświęcona eurosceptycznej mentalności rządów po 2015 r. Wydaje się, że ta część pracy powinna być bardziej rozbudowana i obudowana kontekstem podejmowanych przez ten rząd decyzji. Autor pomija rozwój UE, jej sukcesy i porażki w wymiarze zarządzania misjami cywilnymi i operacjami wojskowymi, a także konsekwencje takich zdarzeń jak Brexit. Habilitant jest najpewniej świadomy problemów z kreowaniem ram WPBiO przez UE, ale swoje rozważania sprowadza do zagadnień współpracy w dziedzinie przemysłów zbrojeniowych. W artykule nie przeprowadzono podstawowego przeglądu literatury. Tekst zawiera dziesięć przypisów, w tym dwa to odnośniki do prac Habilitanta.

Pozostałe przypisy odwołują do analiz think tanków oraz organizacji publikujących dane statystyczne lub oświadczenia polityków. Podsumowując, należy stwierdzić, iż Autor zaprezentował zbiór przemyślanej i uporządkowanej wiedzy w obszarze wybranych zagadnień politologicznych.

Podsumowując, publikacje Habilitanta nie są w stopniu zadowalającym uporządkowane pod względem metodologicznym. Dr Marcin Zaborowski podjął się ważnego tematu naukowego, jednak nie sprostął wszystkim postawionym zadaniom badawczym. Jego wnioski mogą stanowić inspirację do dalszego rozwoju badań w obszarze zarysowanych problemów, ale nie można uznać przedstawionego osiągnięcia za znaczący, osobisty wkład Habilitanta do wiedzy w obszarze określonym tematyką rozważanego cyklu prac. Przedstawione rozważania nie są należycie udokumentowane, a problemy do dyskusji umiejscowione w teoretycznej podbudowie argumentacyjnej. Autor nie dąży do przybliżenia czytelnikom różnych perspektyw omawianych zagadnień.

Omówienie oraz ocena pozostałych osiągnięć naukowych dr Marcina Zaborowskiego

Zgodnie z przedłożonymi do oceny wykazami (zał. nr 4 i 5) na pozostały dorobek naukowy dr Marcina Zaborowskiego, zgromadzony po uzyskaniu stopnia doktora, składa się ponad 30 publikacji. W jego zakres wchodzi: 2 monografie autorskie (wśród nich praca, której zakres tematyczny jest zbieżny z badaniami prowadzonymi przy przygotowaniu rozprawy doktorskiej), 5 redakcji prac zbiorowych, 18 artykułów wydanych w polskich i zagranicznych czasopismach recenzowanych (m.in. „International Affairs”, „Defence Studies”, „European Security”, „International Spectator”, „Polish Quarterly of International Relations”, „Sprawy Międzynarodowe”, „Politique Étrangère”), 8 rozdziałów w książkach, 4 raporty. Przynajmniej w dwóch przypadkach Autor opublikował zbliżony w treści artykuł w dwóch wersjach językowych, co nie zostało oznaczone w tekstach, jak i w przesłanej recenzentom dokumentacji. Dotyczy to znajdujących się w wykazie tekstów:

Zaborowski M., *How to renew transatlantic relations in the 21st century*, „International Spectator”, March 2011;

Zaborowski M., *Jakie stosunki transatlantyckie w XXI wieku*, „Sprawy Międzynarodowe”, 4/2010
oraz

Zaborowski M., *Dziedzictwo Rewolucji Busha*, „Nowa Europa, „Przegląd Natoliński”, nr 1(8)2009;

Zaborowski M., *Affaires étrangères : l'héritage de la révolution Bush*, „Politique Étrangère”, 3/2008.

Tego typu zabieg, gdy Autor nie oznacza właściwie tekstów, aby ilościowo zwiększyć dorobek jest sprzeczny z dobrą praktyką naukową. Ma on jednak uzasadnienie, gdyż zwiększa dostęp do wyników badań naukowych. W tym przypadku nie było to potrzebne. Liczba tekstów w pozostałym dorobku jest wystarczająca. Należało jednak wskazać teksty, które opublikowane zostały w kilku wersjach językowych. Jeszcze bardziej niezrozumiałe jest wykazywanie angielskiego tytułu tekstu (*Bush's Legacy and US Foreign Policy after the Elections*) opublikowanego i zatytułowanego w języku francuskim. Tak samo jak nie wskazywanie oznaczenia ponownej publikacji tożsamego w treści tekstu dziwi recenzentkę nie wymienienie w dorobku wartościowych opracowań Autora, np. prac w cyklu analiz natolińskich: *Pogodzeni przyjaciele? Przeformułowanie stosunków między Stanami Zjednoczonymi i UE w XXI wieku*, 2(6)2006, ss.1-20; *Mid-Term elections In the US. In the shadow of Iraq?*, 5(9)2006, ss. 1-6.

W pozostałym dorobku naukowym doktora M. Zaborowskiego dominują prace anglojęzyczne, które można umieścić w trzech polach badawczych: bezpieczeństwa w ujęciu relacji transatlantyckich; polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE, polskiej polityki zagranicznej w powiązaniu z wcześniej wskazanymi zagadnieniami. Wyodrębnić można również grupę tekstów dotyczących relacji polsko-niemieckich, a także relacji UE-Chiny.

W zał. 4 Autor podzielił swoje „pozostałe osiągnięcia naukowe” na dwa obszary: europeizacja i stosunki polsko-niemieckie, polityka zagraniczna USA i stosunki transatlantyckie. W pierwszym z obszarów zawarł następujące elementy:

Zaborowski M., *Germany, Poland and Europe: Conflict, Co-operation and Europeanization*, Manchester University Press, 2004, ss.198.

Zaborowski M. *Ambivalent Relationship: Poland and Germany*, (w:) S. Garais and M. Rhodes, *Germany's New Partners*, Budrich publishers, 2019.

Zaborowski M. *More than simply expanding the markets: Germany and EU enlargement*, (w:) H. Sjursen (ed.), *Questioning EU Enlargement*, Routledge, London and New York, 2006, s. 104-121

Handl V., Longhurt K., and Zaborowski M, Germany's Security Policy Towards East Central Europe, Perspectives, No. 14, Summer 2000, pp. 54-70

Zaborowski M, 'Power, Security and the Past in Polish and German Enlargement Policies', German Politics, August 2002.

a w drugim:

Zaborowski M., Bush's Legacy and America's Next Foreign Policy, EUISS, Chaillot Paper 111, Paris, September 2008.

Zaborowski M. (ed.), Friends Again? EU-US Relations after the Crisis , EUISS, Paris 2006 (artykuł: M. Zaborowski, Friends reunited? Recalibrating transatlantic relations in the 21st century, s. 213-226).

Vasconcelos A., Zaborowski M. (red.), The Obama Moment. European and American Perspectives, EUISS, Paris 2009. (artykuł: M. Zaborowski, Capitalising on Obamama: how to reform EU-US relations?, s. 229-239).

Zaborowski M., How to Renew Transatlantic Relations in the 21st Century, "International Spectator", Volume 46 No1, Marzec 2011.

Tylko powyższe 9 elementów osiągnięcia zostały omówione w Autoreferacie i przesłane w dokumentacji habilitacyjnej. W zał. 5 Habilitant tylko wymienił szersze spektrum artykułów, rozdziałów w pracach zbiorowych i raportów.

W ogólnej ocenie pozostałego dorobku stwierdzam, że dr Marcin Zaborowski podejmuje w swoich badaniach istotne problemy badawcze. Znacząca część ocenionych prac to materiały analityczne, typu 'policy paper', które powstały w trakcie pełnienia funkcji w PISM i EUISS. Różnią się one od standardowych artykułów naukowych pod kilkoma względami. Po pierwsze zwykle są adresowane do odbiorców nieakademickich, np. decydentów politycznych, władz samorządowych, przedstawicieli organizacji. Skupiają się na zdiagnozowaniu konkretnego problemu lub sytuacji i zazwyczaj szukają rozwiązania w odniesieniu do przedstawionej sytuacji. Ich końcowym elementem są wytyczne dotyczące polityki, które podsumowują wcześniejsze rozważania. Tego typu teksty mają na celu przekonanie odbiorców docelowych, że przyjęte założenia są właściwe. Jest to również ważne w przypadku artykułów naukowych, ale zwykle w tego typu tekstach krytyczna analiza źródeł jest zminimalizowana, a polemika z środowiskiem naukowym nie jest na pierwszym planie. 'Policy paper' są zazwyczaj dużo krótsze i inaczej tworzone niż tradycyjne artykuły naukowe. Przede wszystkim mają inaczej skonstruowaną, węższą

niż w przypadku artykułów naukowych, bazę bibliograficzną. Bardzo często pomijają one opis dotychczasowego dorobku naukowego.

Analizowane teksty były zróżnicowane. Niektóre z nich są bardzo dobrze przygotowane pod względem metodologicznym. Przykładem mogą być teksty: Zaborowski M, *Westernizing the East: external influences in post-communist transformation of Eastern and Central Europe*, "Journal of Communist and Transition Studies", 1/1/2005, pp. 16-32; M. Zaborowski, *America's protégé in the east? The emergence of Poland as a regional leader*, „International Affairs”, October 2003. W wielu jednak nie określono wyraźnie celu badawczego, hipotez, pytań badawczych a także nie wskazano wykorzystanych metod badawczych, skupiając się na deskrypcji i dokonaniu autorskich ocen. W tych tekstach wątpliwości budzi przede wszystkim dobór adekwatnej do przedmiotu badań bazy bibliograficznej, obejmującej zarówno materiały o charakterze pierwotnym, jak i pochodnym, uwzględniając dorobek nauki polskiej (dotyczy to przede wszystkim tekstów, które traktują o sprawach polskiej polityki zagranicznej) i dorobek autorów zagranicznych. Podobnie jak w przypadku osiągnięcia naukowego stanowiącego podstawę wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego, publikacje składające się na pozostały dorobek naukowy, pomijając pewne bardzo drobne ułomności, przygotowano poprawnie pod względem językowym. Autor stosował w nich prawidłowy aparat pojęciowy w obrębie nauki o polityce. Chronologicznie analizując treść poszczególnych artykułów widać, iż znaczący postęp w ich konstruowaniu nastąpił po roku 2018 (ostatnie teksty są opublikowane po złożeniu wniosku habilitacyjnego i nie mogą być przedmiotem oceny). Można powiedzieć, iż po powrocie do pracy naukowej potencjał eksplanacyjny Habilitanta wzrasta, a teksty nabierają charakteru pogłębionej refleksji o wyzwaniach z jakimi konfrontowane było środowisko międzynarodowe na gruncie dobrego osadzenia wniosków w warstwie teoretycznej.

Do mankamentów tego dorobku zaliczyć należy brak chociażby jednej recenzji pracy naukowej. Uważam jednak, że mimo tego, że można wykazać pewne niedociągnięcia, dotyczące ww. wskazanych kwestii to ocenę Jego pozostałego dorobku określłam jako zadowalającą. Podkreślam również, że ten dorobek jest

w bardzo wysokim stopniu umiędzynarodowiony. Dr Marcin Zaborowski starał się konsekwentnie budować warsztat analityczny, a w przyszłości poszukując inspiracji teoretycznych stopniowo, acz niestrudzenie, będzie budował podwalinę do swoich coraz lepszych osiągnięć naukowych w postaci artykułów, bądź rozdziałów w pracach zbiorowych.

Należy również uwzględnić to, iż Habilitant uczestniczył w konferencjach naukowych, gdzie przedstawiał wstępne i ostateczne wyniki prowadzonych badań. W przedstawionej dokumentacji zadeklarował, iż miał „wiele okazji, aby zaprezentować swoje wyniki badań i uczestniczyć w projektach badawczych”. W zał. 6 zawierającym wykaz konferencji, znalazły się informacje, które konferencje Habilitant współ/organizował będąc dyrektorem PISM, bez podania nazw referatów. Określono również 9 seminariów i konferencji, na których Habilitant wygłosił referaty w okresie od końca 2018 do momentu złożenia wniosku. Referaty są ściśle powiązane z tematyką badań Habilitanta.

Dużym sukcesem Habilitanta jest stworzona siatka kontaktów z pracownikami uczelni zagranicznych, co prowadzić może do inicjowania szeregu projektów naukowych. W dokumentacji załączył potwierdzenia realizacji projektu z Ambasadą Norwegii i Royal United Institute for Defense and Security Studies (2018), a także z Queens Belfast University (2019). Ponadto, Habilitant otrzymał stypendia z następujących źródeł: British Foreign Office (1995-1996), DAAD (1998), Konrad Adenauer Foundation (1998, 2018), Open Society Foundation (1999), NATO program naukowy (2000), Leverhumle Foundation (2001), Visegrad Fund (2015-2016), Hirsh Foundation (2010), National Endowment for Democracy (2016), Norway Grants (2014-2015). Habilitant nie wykazał próby uzyskania środków na prowadzenie badań pochodzących z krajowych instytucji wspierających badania naukowe, np. NCN. W dokumentacji nie wskazał, iż uczestniczył w stażach zagranicznych.

W Autoreferacie określił, iż pełnił obowiązki redaktora naczelnego *Polish Quarterly of International Affairs* (brak daty pełnienia tej funkcji). Dodać należy, iż dr Marcin Zaborowski nie jest członkiem żadnego polskiego lub zagranicznego towarzystwa naukowego (brak takiej informacji w dokumentacji).

Ocena osiągnięć organizacyjnych, dydaktycznych i popularyzatorskich dr Marcina Zaborowskiego

Zgodnie z wymienionym wyżej rozporządzeniem istotnym elementem oceny wniosku o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego jest dorobek dydaktyczny i organizacyjny Habilitanta oraz osiągnięcia w zakresie popularyzowania wiedzy. Ich wartość jest równie ważna jak pozostałe, wcześniej wskazane i omówione, komponenty. Osiągnięcia organizacyjne dr Marcina Zaborowskiego są w tym zakresie znaczące. Jak twierdzi w Autoreferacie, Habilitant organizował lub współorganizował szereg ważnych wydarzeń konferencyjnych. Możliwe, że z uwagi na ich ilość, a możliwe, że z braku dokumentacji potwierdzającej ich organizację, wymienił tylko kilka z nich. Wśród nich znalazło się EU Washington Forum w latach 2007-2010. W tym przedsięwzięciu uczestniczyli ministrowie spraw zagranicznych państw UE, a także urzędnicy Departamentu Stanu i przedstawiciele Kongresu. W latach 2012-2015, pełniąc funkcję dyrektora PISM, był także współorganizatorem Wrocław Global Forum. Od 2011 r. uczestniczył w organizacji regionalnej konferencji bezpieczeństwa GLOBSEC w Bratysławie. Od 2014 r. zasiadał w radzie doradczej tej konferencji. W kolejnych dwóch latach współorganizował forum CEPA w Waszyngtonie poświęcone relacjom Stanów Zjednoczonych z państwami Europy Środkowej. Habilitant, w przedstawionej do oceny dokumentacji, nie wykazał, iż pełnił funkcję członka komitetu naukowego tych konferencji. W Autoreferacie Habilitant stwierdził, iż po powrocie do pracy naukowej do momentu złożenia wniosku (29.04) współorganizował następujące seminaria naukowe: seminarium zorganizowane przez Europejską Radę Stosunków Międzynarodowych (ECFR) poświęcone promocji raportu Habilitanta: *Poland and EU Defence* - 15 marca 2018; seminarium na temat polskich i brytyjskich perspektyw bezpieczeństwa zorganizowane przez Uczelnię Łazarskiego z Queens Belfast University i Collegium Civitas - 9 listopada 2018, seminarium ze studentami z Uniwersytetu we Freiburg - 24 stycznia 2019, seminarium na temat wyborów parlamentarnych w UE, podczas którego przedstawił raport, poświęcony *scenariuszom dla Parlamentu Europejskiego po wyborach* 1 kwietnia 2019 r., seminarium na temat

skutków Brexitu organizowane przez Uczelnię Łazarskiego z Queens Belfast University i Collegium Civitas - 26 kwietnia 2019 r. Przy ocenie nie uwzględniono wskazanych w dokumentacji wydarzeń organizowanych po dacie złożenia wniosku habilitacyjnego.

Dr M. Zaborowski prowadził wykłady i zajęcia dotyczące polityki państw Europy Środkowej i Wschodniej na Uniwersytecie w Birmingham w latach 1999-2000. Na Uniwersytecie Aston prowadził wykłady i zajęcia z następujących przedmiotów: Społeczeństwo obywatelskie, Systemy polityczne, Stosunki międzynarodowe, Integracja europejska w latach 2001–2005. Podczas pracy w EUISS w latach 2005-2010 prowadził okazjonalne zajęcia z tematyki bezpieczeństwa europejskiego na Uniwersytecie Science Po. Po powrocie do pracy akademickiej prowadził zajęcia Na Uczelni Łazarskiego z następujących przedmiotów: Wprowadzenie do filozofii politycznej, Polska polityka zagraniczna, Gry strategiczne, Polityka porównawcza mediów i polityki, Terroryzm i antyterroryzm. Wykłady i ćwiczenia były związane z tematyką jego badań. W ramach pracy na wskazanych wcześniej uczelniach, do roku 2008 i po roku 2018, dr Marcin Zaborowski nie był recenzentem prac licencjackich i magisterskich. W dokumentacji nie wskazano, iż pełnił funkcję promotora pomocniczego w przewodach doktorskich.

W dokumentacji Habilitant nie przedstawił wykazu osiągnięć popularyzatorskich.

Dokumentacja habilitacyjna nie była przygotowana zgodnie z przyjętymi standardami w tego typu postępowaniach. Późniejsze jej uzupełnienia nie były pełne. Recenzenci nie otrzymali m.in. załącznika z informacją o osiągnięciach dydaktycznych, współpracy naukowej i popularyzacji nauki oraz kopii części tekstów pozostałego osiągnięcia. Habilitant popełnił błąd zmieniając treść dokumentu przesłanego do CK z wykazem osiągnięć. Wyjaśnienie w tej sprawie i stosowna korekta została przedstawiona 15.07.2020. Błąd nie miał wpływu na ostateczną ocenę osiągnięcia.

X

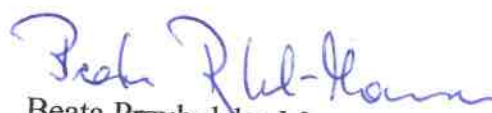
X

X

Konkludując, biorąc pod uwagę wszystkie pozytywne i negatywne elementy dorobku naukowego, stwierdzam, iż dr Marcin Zaborowski **nie spełnia** określonego w art. 16.1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki jakościowego wymogu posiadania osiągnięć

naukowych uzyskanych po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiących znaczny wkład w rozwój nauki o polityce ze szczególnym uwzględnieniem nauki o stosunkach międzynarodowych. Habilitant posiada znaczące osiągnięcia organizacyjne i wystarczające do wydania pozytywnej oceny doświadczenie dydaktyczne. Przedstawiony dorobek, który mieści się w obszarze badawczym politologii, jest wkładem w rozwój dyscypliny, ale nie spełnia wymogu wkładu znacznego. Ten bowiem wymaga wyjaśniania podejmowanych problemów badawczych z odwołaniem się do dziedzictwa teoretycznego dyscypliny i wnoszenia wkładu w to dziedzictwo. W publikacjach dr. M. Zaborowskiego przedłożonych do oceny jako główne osiągnięcie rzadkie są przypadki i to powierzchownego odwoływania się do rozstrzygnięć teoretycznych i szkół myślenia politologicznego. Warto jednak zaznaczyć, iż dorobek ten jest w bardzo wysokim stopniu umiędzynarodowiony.

Jestem przekonana, że dr M. Zaborowski jest znakomitym ekspertem w zakresie wybranych problemów stosunków międzynarodowych. Cechuje go duża przenikliwość, a także umiejętność zauważania i inspirującego ilustrowania współczesnych zjawisk i procesów politycznych w środowisku międzynarodowym. Uznaję i w pełni doceniam dorobek analityczny Habilitanta i jego doświadczenie organizacyjne, ale jego wniosek przedstawiający główne osiągnięcia naukowe, powstałe w znaczącej większości przed rokiem 2008, uznaję za przedwczesny. W konsekwencji nie **opowiadam się za nadaniem dr Marcinowi Zaborowskiemu stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce.**

Beata Przybylska-Maszner